

Openbare vergadering Commissie Cultuurhistorie Rheden-Rozendaal | 18 december 2018

Aanwezig: de heren Loeff (voorzitter), Westerman, Prent, Woudstra, Idema, Heersche en mevrouw Broer (leden), de heren Overbeek en Sluiter (gemeente Rheden (agendapunt 1), mevrouw Hoorn (gemeente Rheden, agendapunt 2), de heer Ruyten (agendapunt 3), mevrouw Buijs en de heer Andela (gemeente Rheden), mevrouw Sanderman (secretaris, gemeente Rheden).

De voorzitter opent de vergadering met een woord van welkom aan Martijn Andela als opvolger van Julie Roselle.

1. Structuurvisie (concept) Dieren, advies

De heer Overbeek licht de totstandkoming van de concept-structuurvisie toe.

Dit is de laatste van de zeven dorpsvisies die sinds 2013 zijn ontwikkeld. De structuurvisie voor het hele grondgebied (uit 2006) was verouderd en erg globaal. Er was behoefte om samen met inwoners en ondernemers in te zoomen op de karakteristieken van de dorpen. Waar al visies door de inwoners waren gemaakt zijn die verwerkt in de nu ontwikkelde structuurvisies. Hierna rest alleen nog de visie voor het buitengebied die naar verwachting medio 2019 wordt vastgesteld. Daarna volgt het traject richting een integrale Omgevingsvisie voor de hele gemeente in het kader van de Omgevingswet waarin de onderliggende dorpsvisies zijn verwerkt.

Het traject om te komen tot de structuurvisies voor de dorpen was gestoeld op drie pijlers.

1. Vraagstukken van de samenleving voor specifieke locaties en maatschappelijke ontwikkelingen.
2. Gebiedskwaliteiten als ligging, cultuurhistorie etc. en de vraag wat je wil behouden?
3. Verantwoordelijkheden van de overheid: wet- en regelgeving, provinciaal beleid, afspraken etc.

Deze thema's komen overal in de visie terug.

De visie is tot stand gekomen via het volgende traject:

- De vraagstukken zijn via 20 interviews opgehaald waarna intern gesprekken zijn gestart;
- er is een gebiedskonferentie georganiseerd waaraan 60 mensen meededen en waarin oplossingen voor de vraagstukken zijn aangedragen;
- via een internetpeiling zijn ideeën opgehaald: daarop zijn 600 open reacties gekomen.

E.e.a. heeft geleid tot acht centrale en integrale thema's. Per thema is in de visie opgenomen wat de actiepunten zijn om daar te komen. De heer Sluiter licht deze toe

1. Dierens trots

Het was even graven wat nu de eigen identiteit is van het dorp. Er is daarom gezocht naar de 'Dierense parels'. Onderdelen van dit thema zijn bijvoorbeeld het inzetten van de website *Rheden op de kaart* om erfgoed onder de aandacht te brengen, de herbesteding van monumentale panden en een streefbeeld voor de openbare ruimte.

2. Dieren in zijn omgeving

De omgeving moet beter worden ontsloten door o.a. nieuwe wandel- en fietsroutes, de verbetering van de relatie tussen het dorp en het buitengebied en de vergroening van het tracé van de stoomtrein

3. Wonen in Dieren

Ingezet wordt op nieuwe woonvormen en innovatieve woonconcepten die levensloopbestendig zijn. Inbreiding krijgt de voorkeur boven uitbreiding.

4. Ontmoeten en meedoen

Het ontmoeten en bewegen in het groen wordt gestimuleerd en gefaciliteerd. Denk bijvoorbeeld aan het festival in het Carolinapark. De openbare ruimte moet verder beter geschikt zijn voor senioren.

5. Leefbaar en gezond

De Traverse is af waarmee het doorgaande verkeersprobleem is opgelost en de scheiding tussen noord en zuid is opgeheven. Het groene raamwerk blijft behouden en wordt waar nodig versterkt.

6. Duurzaam Dieren
Energiebesparende maatregelen worden gestimuleerd evenals Operatie Steenbreek die tot 20% minder verharding in de openbare ruimte moet leiden. Voor energietransitie inclusief windenergie wordt gezocht in het gebied van de Kanaalzone.
7. Kansen voor de Kanaalzone
Er komt een revitaliseringsplan dat de uitstraling van het bedrijfsterrein moet verbeteren. Ook wordt de beleefbaarheid van het Apeldoorns kanaal vergroot bijvoorbeeld door evenementen en recreatieve activiteiten op en rond het kanaal te faciliteren.
8. Aantrekkelijk en levendig centrum
Samen met ondernemers is een aanvalsplan opgesteld. Onderdelen daarvan zijn de facelift voor de openbare ruimte, de inzet van het Gevelfonds en de toevoeging van horeca zodat de verblijfskwaliteit verbetert.

De conceptvisie ligt nu ter inzage. Vorige week konden mensen in een pop-up store kennis nemen van de visie en erop reageren. Dit heeft veel positieve reacties opgeleverd. Voorjaar 2019 volgt de vaststelling.

De commissie heeft naar aanleiding van het toegezonden stuk en de toelichting daarop de volgende vragen:

1. Kan het wederopbouwgroen beter worden benut?
2. Wie zijn 'wij' in de visie?
3. De toegankelijkheid van het dorp is voor de passant wat lastig door de Traverse. Hoe kun je dat ondervangen?
4. Inbreiding gaat boven uitbreiding. Hoe verhoudt het karakter van het dorp met groene structuren zich in verband daarmee tot de duurzaamheidsopgaven? Ga je van een groen dorp naar een rode stad of zorg je ervoor dat er gebieden groen blijven? *De heer Sluiter* antwoordt hierop dat dit laatste zeker de bedoeling is; de begraafplaatsen zullen als groene oases in het dorp bijvoorbeeld een belangrijke plek houden.

De commissie heeft verder de volgende opmerkingen:

5. Het verhaal in hoofdlijnen is wat weinig specifiek Dierens. Cultuurhistorisch voor Dieren belangrijke zaken als het Apeldoorns Kanaal, het Vogelplantsoen en de Gazelle kunnen beter worden benoemd en benut als kernkwaliteiten. Als je ze niet noemt zijn ze ook niet te bewaken.
6. Denk voor de marketing aan Winterswijk met Mondriaan, de fiets zou zo'n thema voor Dieren kunnen zijn, bijvoorbeeld met een fietsmuseum in de Kanaalzone. Je kunt er ook voor kiezen om vooral een beheerdorp te zijn, daar is ook niets mis mee.
7. Het is jammer dat er kansen zijn gemist bij het bevaarbaar maken van het Apeldoorns Kanaal. Neem op hoe je de omgeving van het kanaal beter kunnen inzetten voor het verbeteren van de beleefbaarheid ervan.
8. Eigenlijk zou 'bouwen aan erfgoed' een thema moeten zijn, net als wonen. In ieder geval mag de cultuurhistorische invalshoek breder zijn dan alleen het beschermde dorpsgezicht.
9. Realiseer de oversteekplaats bij het Hof te Dieren naar de Boswachterlaan zodat je de verbinding tussen het dorp en het buitengebied kunt vergroten. Dit is voor het dorp een heel belangrijke maatregel.
10. Omdat je nog niet een vastomlijnd beeld hebt wat je uiteindelijke streefbeeld is, zou je in de visie mensen meer kunnen uitnodigen om met ideeën te komen. Geef ook aan wat mensen van de gemeente mogen verwachten, mede gezien de Omgevingswet die er aan komt.
11. Neem de gemeentelijke monumenten ook op in het stuk.

Wat betreft de presentatie van de visie heeft de commissie tenslotte de volgende suggesties:

12. De cultuurhistorische analyse die in 2016 is gemaakt ten behoeve van de structuurvisie zou explicieter verwerkt moeten worden.
13. Het verbinden van noord en zuid staat wel op de kaart maar niet in die visie op hoofdlijnen.
14. De inzet van het beschermde dorpsgezicht in het kaartmateriaal terug laten komen (blz. 26).
15. Geef het kaartje over de Dierense parels wat meer zeggingskracht.
16. Probeer de doorzoekbaarheid en daarmee werkbaarheid van het document te vergroten.
17. Neem af en toe een samenvattende quote op (zoals in de presentatie).

De commissie adviseert met inachtneming van bovenstaande opmerkingen positief over de concept-visie.

2. Zonnige gezichten, advies beleidsnotitie

Mevrouw Hoorn licht de aanpassingen toe die naar aanleiding van de opmerkingen tijdens de vorige vergadering (13 september 2018) zijn gemaakt. Er zijn sindsdien twee druk bezochte inloopdagen in Dieren en Velp geweest. Er is veel betrokkenheid; mensen willen hun dorp graag mooi houden maar ook meedoen met de duurzaamheidsopgave.

Aangepast zijn:

- de kaarten;
- de nota is wat vereenvoudigd waardoor deze duidelijker en leesbaarder is geworden;
- het gebied langs de IJssel is tweede orde geworden; het silhouet blijft wel behouden;
- het voldakstelsel is duidelijker benadrukt;
- de 15 graden grens is eruit gehaald.

Alle lopende handhavingzaken zijn hiermee opgelost. Alleen in Velp resteert nog één zaak; daar wordt nog met de eigenaar gesproken over een alternatief.

De commissie heeft naar aanleiding hiervan de volgende opmerkingen:

1. De foto van het gebouw van het Gelders Genootschap op de laatste pagina kan beter niet worden gebruikt want dit is niet echt een goed voorbeeld.
2. Op pagina 5 staat een verkeerd bijschrift bij de foto,
3. Pagina 5: in plaats van "samenhang en waarde": beter "behoud van hoge beeldkwaliteit".
4. Pagina 23: er zou een bladzijde bij moeten komen met goede voorbeelden voor de eerste orde.
5. Pagina 26: geringe afwijking mogelijk van afbeelding *hiernaast* in plaats van *hieronder*
6. Desgevraagd zegt *mevrouw Hoorn* dat is nagedacht om de Lagestraat als eerste orde aan te merken maar dat die toch in de tweede orde is gebleven.
7. Het wekt misschien wat verkeerde verwachtingen als wordt gezegd dat het aan de commissie voorgelegd moet worden als je er niet uitkomt met de criteria. Geadviseerd wordt om dit anders te formuleren.
8. Pagina 18: dit is een foto van een prachtig pand aan De Ruijterlaan, maar dat pand ligt buiten het beschermd gezicht.
9. Pagina 18: bijschrift heeft het over een woning aan het plantsoen, maar deze woning ligt niet aan het plantsoen.

De commissie adviseert met inachtneming van bovenstaande opmerkingen positief over het beleidsstuk.

3. Gelderse Toren, preadvies herinrichting tuin

De *heer Ruyten* licht zijn plannen toe. Hij is bezig met de verzameling van nieuw materiaal voor een citruscollectie (het streven is 80 tot 100 soorten) in de oranjerie. De oranjerie wordt ook in oude luister hersteld. Aan de zijkant van de toren ligt een verwaarloosde tuin. Het idee is om daar een tuin in te richten waarin de citruscollectie een plek zou kunnen krijgen. Zijn inspiratie vormde de tuin van

Engelenburg. Hij licht toe dat er in de basis nog een structuur ligt die die voor deze herinrichting te gebruiken is. Zo lag er van oudsher een recht padenpatroon met een lange zichtas met bloemperken en stamrozen (referentiebeeld 1910); het gebogen padenpatroon dateert uit midden jaren tachtig. Zijn plan is om de monumentale oranjerie weer zichtbaar te maken.

Een beperkende factor is dat de tuin vrij vaak onder water staat. In verband hiermee had dit deel van de tuin vaak een nutsfunctie. Daarom is waarschijnlijk ook weinig kaartmateriaal bekend.

De gedachte is dat de heringerichte tuin voortaan in mei wordt ingericht met de citruscollectie; in het najaar ontruim je de tuin weer.

De heer Andela licht de historie van de tuin van de Gelderse Toren toe aan de hand van oude kaarten en foto's.

De commissie heeft naar aanleiding hiervan de volgende opmerkingen:

1. Prachtig dat de oranjerie de oude functie weer terug krijgt.
2. Geadviseerd wordt om het idee in de context van het kasteleiland te plaatsen zodat je het ook goed kunt beoordelen. Een cultuurhistorische analyse van de plek in de brede context wordt daarom gevraagd om te onderbouwen hoe de keuze voor een nieuw, geometrisch ontwerp zich gaat verhouden tot het geheel.

De heer Ruyten antwoordt dat hij als eigenaar juist graag zelf de tuin wil ontwerpen; de lol is er voor hem af als hij er een tuinarchitect bij moet halen. De commissie geeft aan dat een eigenaar die zelf ontwerpt juist heel goed past in de traditie waarin kasteelheren vaak zelf ontwierpen. Het gaat er alleen om dat de onderbouwing wat breder wordt, zodat de relatie met de oranjerie en het gebouw eraan ook duidelijk wordt.

4. Verslag vergadering 13 september 2018

- Er ontbreken nog twee namen bij de lijst van aanwezigen.
- *De heer Woudstra* was niet aanwezig.
- Het is mevrouw *Broer*.

Het verslag wordt met inachtneming van bovenstaande opmerkingen goedgekeurd.

Naar aanleiding van pagina 1: de *secretaris* geeft de laatste stand van zaken met betrekking tot de bomenkop op Heuven.

5. Mededelingen en ingekomen stukken

- De gemeente Rheden is genomineerd voor de BNG-Erfgoedprijs, samen met Leeuwarden, Amersfoort en Oss.
- Het Fonds voor Cultuurparticipatie heeft subsidie toegekend (EUR 48.000) voor het opzetten van een Erfgoededucatieleerlijn in de gemeenten Rheden en Rozendaal.
- De provincie Gelderland heeft EUR 500.000 subsidie verstrekt voor maatregelen die een kwaliteitsimpuls beogen voor de landgoederen in Rheden voor de jaren 2019 en 2020.
- De provincie Gelderland heeft EUR 20.000 subsidie toegekend voor de organisatie van een eerste Buitenplaatsbioscoop in Rheden.

6. Mededelingen en ingekomen stukken

Ter voorbereiding op de invoering van de Omgevingswet zijn de volgende acties te melden:

- Per 1 januari wordt een beleidsadviseur vrijgesteld als nieuwe programmamanager voor de implementatie van de Omgevingswet.
- Samen met het Gelders Genootschap gaat Rheden met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed praten over een pilot over de erfgoedbiotoop.
- Het komende jaar wordt gewerkt aan de vastlegging van de contouren van de monumenten.

7. Procedure nieuwe restauratiearchitect

De selectiecommissie meldt dat er vijf brieven zijn binnengekomen; drie mensen zijn op gesprek geweest. Voorgesteld wordt om *mevrouw W. Allersma* voor te dragen als restauratiearchitect in de commissie. De commissie gaat akkoord met deze voordracht.

8. Rondvraag

- *De heer Westerman* meldt dat er op 23 januari een provinciale bijeenkomst is over kerkenvisies in de Grote Kerk in Velp en dat er op 4 april een provinciale bijeenkomst is over de Omgevingswet.
- De vertrekkende leden melden met veel plezier deel uitgemaakt te hebben van de commissie de afgelopen acht jaar. De achterblijvende leden bedanken hen voor hun grote inzet. Zij besluiten tenslotte om *de heer Idema* voor te dragen als nieuwe voorzitter van de commissie.